

Врз основа на член 47 од Законот за процена („Службен весник на Република Македонија“ бр.115/2010 година), министерот за информатичко општество и администрација донесе

МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ПРОЦЕНА НА ВРЕДНОСТА НА ИНФОРМАТИЧКАТА ТЕХНОЛОГИЈА

I. Општи одредби

Член 1

Со оваа методологија се утврдува начинот на процената на вредноста на информатичката технологија (во понатамошниот текст ИТ).

Член 2

Процена на вредноста на информатичката технологија се врши во случаите на:

- пренос на правото на сопственост,
- определување на вредноста на капиталот во случаите во кои доаѓа до промена на вредноста и структурата на капиталот и при статусни измени,
- стечајна постапка и ликвидација,
- при финансирање и подигање на хипотекарен и заложен кредит,
- пребивање на побарување,
- постапка за експропријација,
- оданочување со даноци на имот,
- инвеститорски консалтинг,
- финансиско известување и
- во други случаи предвидени со закон.

II. Дефиниции

Член 3

Информатичко средство е секој елемент утврден во членот 4 на оваа методологија став 1, согласно специфицирањата дефинирани во членовите 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 и 14 од оваа методологија.

II.1. Дефинирање на групи средства во ИТ

Член 4

Информатичката технологија за која се врши процена на нејзината пазарна вредност е дефинирана во следниве три категории и нивните подгрупи:

- техничка инфраструктура,
- информациски системи и
- управување со информатички технологии.

II.1.1. Техничка инфраструктура

Член 5

Категоријата техничка инфраструктура ги опфаќа подгрупите: хардвер и софтвер.

II.1.1.1. Хардвер

Член 6

Хардверот, дефиниран како дел од инфраструктурата во информатичката технологија (ИТ инфраструктура), ги претставува заедничките технолошки ресурси кои за субјектите обезбедуваат платформа за определени апликации / информациски системи. Хардверот, како група ги опфаќа следните типови на платформи:

1. Компјутерски платформи – кои се користат за да се обезбедат компјутерски услуги кои ги поврзуваат вработените кај субјектот и нивните клиенти во кохерентно дигитално опкружување, а кое вклучува големи сервери (Mainframe), сервери (Server), работни станици (Workstation), десктоп (Персонални) компјутери (PC) и лаптоп компјутери (Laptop), и периферна компјутерска опрема (Печатар, Скенер, Напојување, ...);
2. Телекомуникациски (мрежни) платформи - кои обезбедуваат податочно, гласовно и видео поврзување на вработените кај субјектот и клиентите во кохерентно дигитално опкружување, а кое вклучува локална мрежа (LAN), WAN мрежа;

На вредноста на оваа група средства (според трошоците) влијаат:

Фактор	Опис
· Хардвер	· Куповната цена на хардверот;
· Инсталација	· Трошоците за инсталација на хардверот;
· Обука	· Цена за да се обезбеди обука за специјалисти за ИТ и крајните корисници;
· Поддршка	· Цена да се обезбеди постојана техничка поддршка;
· Одржување	· Трошоци за надградби на хардверот;
· Инфраструктура	· Трошоците да се постави, одржува, обезбеди поддршка за соодветна инфраструктура, како што се мрежи и специјализирана опрема (вклучувајќи резервни единици за складирање);
· Време на застој	· Цена на загубена продуктивност ако хардверски грешки предизвикаат системот да биде недостапен за кориснички задачи и обработка;
· Простор и енергија	· Трошоци за недвижности и комуналните трошоци за домување и обезбедување на енергија за информатичката технологија.
· и друго	·

Табела 1 - фактори кои влијаат на вредноста на средства од групата Хардвер

II.1.1.2. Софтвер

Член 7

Софтверот како подгрупа од категоријата техничка инфраструктура ги опфаќа: системски софтвер (оперативен систем), софтвер за управување со податоци (Database engine) и основен апликативен софтвер (софтвер кој содржи функционалности кои се општи, за општа употреба и се предмет на лиценцирање).

1. Системски софтвер - е дефиниран како софтвер кој се состои од група на генерализирани апликации кои управуваат со ресурсите на компјутерските и/или мрежните платформи и којшто посредува во интеракцијата помеѓу апликативниот софтвер и хардверот. Во оваа група спаѓаат оперативни системи од следните групи: Windows, UNIX, Linux, MacOS и DOS.
2. Софтвер за управување со податоци (Database) - е дефиниран како софтвер којшто има функционалности на креирање структурирани податоци, складирање и манипулација со истите, како и комбинирање на неструктурирани податоци од различни извори. Во оваа група спаѓаат: Oracle, Microsoft SQL, Informix, DB2, MySQL и други.
3. Основен апликативен софтвер (софтверски алатки), е дефиниран како софтвер кој е предмет на лиценцирање и содржи функционалности кои му помагаат на корисникот да изврши одредена задача, тој не може да се менува и се користи како што е поставен.

На вредноста на оваа група средства (според трошоците) влијаат:

Фактор	Опис
• Софтвер	• Куповна цена на лиценца на софтвер за секој корисник;
• Имплементација	• Трошоците за имплементација на софтверот која вклучува анализи, инсталации, подесувања и друго.
• Обука	• Цена за да се обезбеди обука за специјалисти за информациските системи и крајните корисници;
• Поддршка	• Цена да се обезбеди постојана техничка поддршка;
• Одржување	• Трошоци за надградби на софтверот
• Инфраструктура	• Трошоците да се постави, одржува, обезбеди поддршка за соодветна инфраструктура, како што се мрежи и специјализирана опрема (вклучувајќи резервни единици за складирање);
• Време на застој	• Цена на загубена продуктивност ако софтверски грешки предизвикаат системот да биде недостапен за кориснички задачи и обработка;
• и друго	•

Табела 2 - фактори кои влијаат на вредноста на средства од групата Софтвер

II.1.2. Информациски системи

Член 8

Категоријата информациски системи ги опфаќа подгрупите: апликативни информациски системи, податоци и деловни функционалности.

II.1.2.1. Апликативни информациски системи

Член 9

Апликациски информациски систем е збир на меѓусебно поврзани софтверски компоненти (модули) кои имаат функционалности на собирање (или добивање), обработка, складирање и дистрибуција на податоци во процесот на контрола и поддршка во одлучувањето во организацијата на правниот субјект. Истиот како група ги опфаќа: системи за обработка на трансакции (transaction processing systems) и системи за поддршка при одлучување/системи за управување со информации (Decision support systems/ management information system).

1. Систем за обработка на трансакции е основен информациски систем кој служи на оперативно ниво на субјектот, вршејќи евиденција на дневните рутински трансакции неопходни за водење бизнис. Примери за Информациски системи од оваа група се:
  - Систем за управување со документи (Document Management);
  - Систем за архивско работење (Archiving);
  - Систем за управување со процесите (Business process management);
  - Систем за управување со проекти (Project Management);
  - Систем за планирање на ресурсите (Enterprise Resources Planning), кој вообичаено вклучува модули за финансии/сметководство (Finance/accounting), човечки ресурси (Human resources), производство (Manufacturing), логистика (Supply chain management), продажба (Customer relationship management) и други.
  - Географски информациски системи (Geographical Information System)
2. Систем за поддршка при одлучување/систем за управување со информации е систем за планирање, контрола и одлучување на ниво на менаџмент. Типични примери за овој тип на системи се:
  - Систем за деловно разузнавање (business intelligence);
  - Систем за податочна складирање (Warehouse management);
  - Систем за генерирање извештаи (Reporting);
  - Систем за управување со знаења (Knowledge management) и други.

На вредноста на оваа група средства (според трошоците) влијаат:

Фактор	Опис
· Софтвер	· Куповна цена на лиценца на софтвер за секој корисник, или куповна цена на изворниот код;
· Имплементација	· Трошоците за имплементација на софтверот која вклучува анализи, инсталации, подесувања и друго.

· Обука	· Цена за да се обезбеди обука за специјалисти за информациските системи и крајните корисници;
· Поддршка	· Цена да се обезбеди постојана техничка поддршка;
· Одржување	· Трошоци за надградби на софтверот
· Време на застој	· Цена на загубена продуктивност ако софтверски грешки предизвикаат системот да биде недостапен за кориснички задачи и обработка;
· и друго	·

Табела 3 - фактори кои влијаат на вредноста на средства од групата Апликативни информациски системи

Web локациите (web site) во главно се преклопуваат со апликативните информациски системи, ако поседуваат некоја од функционалностите на собирање, обработка, складирање и дистрибуција на податоци или било кој друг тип на интеракција со посетителите или корисниците. Од аспект на трошоците, влијание имаат истите фактори кои се прикажани во делот на апликативни информативни системи. Сепак, во најчест случај, Web локациите немаат ни една од наведените функционалности, туку служат само за маркетинг на самиот субјект. Во тој случај, во зависност од условите каде Web локацијата е поставена и начинот на одржување, влијание имаат следните фактори:

- Изработка на Web локација
- Поставување на Web локација (hosting)
- Одржување на Web локација (maintenance)

Покрај самата Web локација и доменот е маркетинг елемент кој може да има големо влијание врз самата проценка. Маркетинг елементите на Web локацијата и доменот се сметаат за индустриска сопственост/авторски права и истите се опфатени со методологија за проценка на авторски права.

Авторските права на изворниот код за апликациските информациски системи се предмет на проценка на Авторски права која е опфатена со друга методологија (Методологија за проценка на авторски права). Во одредени случаи, авторските права не можат да се издвојат од софтверот, во такви случаи се прави агрегирана проценка на софтверот и авторските права на истиот.

II.1.2.2. Податоци

Член 10

Податоци како подгрупа на категоријата информациски системи ги опфаќаат оние податоци кои се во сопственост на субјектот чијшто ИТ се проценува, кои се генерираат од работењето на субјектот, се обработуваат / процесираат со информатичкиот систем, или се генерираат како резултат на обработката во информатичкиот систем.

Од оваа подгрупа се исклучени личните податоци на вработените и личните податоци на корисниците на производитите и/или услугите на субјектот.

Од оваа подгрупа се исклучени и личните податоци кои се обработуваат со информатичкиот систем, за кои субјектот чијашто информатичка технологија се

проценува дали има законска основа или на друг начин согласно закон била овластена да ги обработува.

На вредноста на средствата од оваа група (од приходниот аспект) влијаат следниве фактори:

Фактор	Опис
• Структура	• Структурата на податоците и нивната организираност;
• Цел	• Целта за која се користат податоците и колку таа придонесува за реализацијата на дејноста на субјектот;
• Заменливост	• Можноста за обновување или замена на податоците во случај на нивно уништување;
• Точност	• Веродостојност и интегритет на податоците
• Корисност	• Можноста за искористување на податоците за други цели;
• Адаптабилност	• Можноста за трансфер / миграција на податоците во друг информатички систем;
• и друго	•

Табела 4 - фактори кои влијаат на вредноста на средства од групата Податоци

II.1.2.3. Деловни функционалности

Член 11

Деловни функционалности како група ги опфаќаат оние карактеристики, модули и елементи на информатичките системи кои генерираат вредност за субјектот во сегашноста, или пак имаат потенцијал да генерираат вредност за субјектот во иднина преку нивното користење.

Во оваа група спаѓаат ре-употребливи софтверски модули, функционалности на самите информатички системи и друго.

На вредноста на средствата од оваа група (од приходниот аспект) влијаат следниве фактори:

Фактор	Опис
• Дефинираност	• Дефинираност на функционалноста;
• Корисност	• Степен на користење на функционалноста во сегашноста;
• Потенцијал	• Потенцијал за користење на функционалноста во иднина;
• и друго	•

Табела 5 - фактори кои влијаат на вредноста на средства од групата Деловни функционалности

Во секојдневното опкружување постојат повеќе начини на примена на комплексни ИТ средства кои се составени од повеќе елементи наведени во оваа Методологија. Меѓу нив се вбројуваат ИТ услугите и виртуелните ИТ средства, односно таканаречените „услуги во облак“.

ИТ услуги се дефинираат како услуги кои се базираат на користење на информатичката технологија во процесот на поддршка на процесите и деловните функционалности на субјектот. ИТ услугите се комбинација од Човечки ресурси во ИТ; Организација, управување и процеси и Технологија (која вклучува ИТ инфраструктура, Информациони системи, податоци и деловни функционалности).

II.1.3. Управување со Информатички технологии

Член 12

Категоријата управување со информатички технологии ги опфаќа подгрупите: Организација, управување и процеси, како и човечки ресурси во ИТ.

II.1.3.1. Организација, управување и процеси

Член 13

Организација, управување и процеси како подгрупа од категоријата управување со информатички технологии ги опфаќаат организациските елементи кои директно влијаат на вредноста која се добива со користење на информатичките технологии за еден субјект, односно кои влијаат на ефективноста и квалитетот на резултатот кој се постигнува со обработка на податоците со одреден информатички систем.

Во оваа група спаѓаат организациската структура посветена на ИТ, постапките и процесите за управување со ИТ ресурси, оперативните постапки и процеси за работа односно управување со информатичкиот систем, имплементирани стандарди поврзани со развој и управување со информатички технологии како стандарди за квалитет, стандарди за безбедност на информации, стандарди за развој на софтвер, стандарди за управување со ИТ услуги и други.

На вредноста на средствата од оваа група (од приходниот аспект) влијаат следниве фактори:

Фактор	Опис
· Зрелост	· Зрелост на одредениот организациски елемент;
· Степен на искористување	· Степен на имплементација и користење на организацискиот елемент за реализација на ефектите од постоењето на информатичкиот систем;
· Придонес	· Придонес на организацискиот елемент кон севкупната вредност на субјектот.
· и друго	·

Табела 6 - фактори кои влијаат на вредноста на средства од групата Организација, управување и процеси

ИТ Сервиси се дефинираат како услуги кои се базираат на користење на информатичката технологија во процесот на поддршка на процесите и деловните функционалности на субјектот. ИТ Сервисите опфаќаат: Човечки ресурси во ИТ; Организација, управување и процеси и технологија (која вклучува ИТ инфраструктура, Информациони системи, податоци и деловни функционалности).

II.1.3.2. Човечки ресурси во ИТ

Член 14

Човечки ресурси во ИТ како подгрупа од категоријата управување со информатички технологии ги опфаќаат оние вработени кои директно влијаат на вредноста која се добива со користење на информатичките технологии за еден субјект, односно кои влијаат на начинот на развој, одржување, користење и управување на одреден информатички систем.

На вредноста на средствата од оваа група (од приходниот аспект) влијаат следниве фактори:

Фактор	Опис
· Искуство	· Години релевантно искуство;
· Образование	· Степен на образование;
· Компетенција	· Поседување на релевантни професионални сертификати;
· Придонес	· Придонес кон вредноста на информатичкиот систем за субјектот
· и друго	·

Табела 7 - фактори кои влијаат на вредноста на средства од групата Човекови ресурси во ИТ

Човечките ресурси во ИТ се проценуваат само во случај на инвестициски консалтинг, продажба, купување, спојување и преземање на фирма. Притоа, тие не се проценуваат одделно, туку имаат влијание врз смалувањето или зголемувањето на факторите на ризик при формирањето на дисконтната стапка во пристапи на процена согласно капитализацијата на доходот.

II.2. Применливост на информатичките средства при процена

Член 15

Согласно дефинираните подрачја на примена на процената, следнава табела ги дефинира применливите информатички средства:

	Примена	Опфатени групи од ИТ средства
1	Пренос на право на сопственост	· Техничка инфраструктура · Информациски системи · Управување со ИТ
2	Определување на вредност на капитал	· Техничка инфраструктура · Апликативни информациски системи
3	Стечај и ликвидација	· Техничка инфраструктура · Апликативни информациски системи
4	Финансирање и подигање на хипотека	· Техничка инфраструктура · Информациски системи
5	Пребивање на побарување	· Техничка инфраструктура
6	Експропријација	· Техничка инфраструктура
7	Оданочување со даноци на имот	· /
8	Инвеститорски консалтинг	· Техничка инфраструктура

		· Информациски системи · Управување со ИТ
9	Во други случаи предвидени со закон	· Согласно случајот

III. Методи на процена

Член 16

Методи на процена на вредноста на информатичките средства се:

- Метод на директна (непосредна) пазарна споредба;
- Методи на капитализација на доходот (приходни методи); и
- Методи на трошоци на замена.

Изборот на методот на процената е во зависност од целите на процената, основата на процената, активноста на пазарот, достапноста на информации за претходни трансакции и други релевантни фактори.

Член 17

При изборот на методот на процена, треба да се почитува хиерархијата на методите.

Во случај кога постојат информации за цените на трансакции на исти или слични средства што се случиле во период близок до времето на процената, треба да се претпочита методот на директна пазарна споредба.

Доколку таквиот метод не може да се примени затоа што не постои информација за цените или затоа што средството е единствено или има карактеристики кои го прават да биде значајно различно од други средства, приходните методи или методата на трошоци на замена може да бидат поприватливи.

Под поимот „значајно различно“, од ставот 3 на овој член се подразбира дека средството според своите карактеристики не може во целост да се спореди со друг пазарен еквивалент, односно има свои специфични карактеристики или агрегатни карактеристики кои не можат да се сретнат кај друг пазарен еквивалент.

Член 18

При процена на информатичката технологија може да се применат повеќе од една метода. Кога се презема активност на процена на вредноста, каде што целта е да се оцени пазарната цена, улогата на проценителот е да ја прилагоди примената на методите на оние коишто најверојатно би се употребиле од страните при некоја хипотетична трансакција.

Во случаите од став 1 на овој член, потребно е да се определи природата на пазарот за предметното информатичко средство и врз основа на тоа, да се одреди кој е најприватливиот пристап на процена.

Член 19

Во случаите кога проценителот треба да го процени информатичкото средство заедно (агрегирано) со некое друго информатичко или неинформатичко средство, тогаш проценителот треба јасно да документира во извештајот за процена дали средството е проценувано самостојно или агрегирано со некое друго средство. Притоа, ако процената е извршена на агрегирана основа, проценителот треба да објасни кои се средствата кои се проценувани заедно и зошто тоа е така направено.

III.1. Метод на директна пазарна споредба

Член 20

Врз основа на Методот на директна пазарна споредба, вредноста на информатичкото средство се проценува на начин што тоа се споредува со постигната цена во некоја пазарна активност, односно трансакција која се случила неодамна, за исто или слично средство.

Методата од став 1 на овој член вклучува постапка во која средството што се проценува се споредува со слични средства што се продале или што се нудат на пазарот, или со коефициент на процена. Притоа се вршат определени прилагодувања коишто би ги рефлектирале различните карактеристики на средството што се продало или што е понудено за продажба од она што се проценува.

Член 21

Информациите потребни за примена на Методот на директна пазарна споредба се:

- Цените или ценовните коефициенти кои се однесуваат на исти или слични информатички средства и
- Прилагодувања коишто се потребни да се направат за да ги одразат различните карактеристики на средството што се продало или што е понудено за продажба од она што се проценува, ако има потреба за тоа.

III.1.1. Примена на коефициент на процена

Член 22

Доколку информатичкото средство што се проценува директно создава приход, тогаш Методот на директна пазарна споредба може да се примени со употреба на коефициенти на процена од исто или слично средство. Коефициентот на процена се добива со делење на цената на трансакцијата на истото или сличното средство кое се продало, со некој финансиски параметар, како што се на пример:

- Приходот генериран од информатичкото средство,
- Добивката пред камати и даноци (ДПКД), и
- Добивката пред камати, даноци и амортизација (ДПКДА)

Коефициентот од ставот 1 на овој член, се применува на соодветниот финансиски параметар на средството што се проценува и на тој начин се врши процената.

Во случај кога не постојат трансакции на исти или слични информатички средства, или ако постојат такви трансакции, тогаш е потребно да се прават

определени прилагодувања и од тие причини овој метод најчесто се користи како дополнителен метод на некој друг метод на процена.

III.2. Приходни методи

Член 23

Приходните методи за процена на вредноста на информатички средства се засноваат на приходот кој ќе го генерира средството за време на неговиот преостанат животен век и ја проценуваат таа вредност по пат на капитализација на приходите. За нивна примена потребно е да се знаат: приносите, дисконтната стапка, проектираниот тек на приходи. Проектиите на приходите можат да се извлечат од некој договор, односно од договорите или пак да бидат определени од добивката која се генерира со нивна употреба или нивно располагање.

Член 24

Методите за процена на информатички средства базирани на капитализација на приходите, служат за определување на вредноста на информатичките средства и технологија врз основа на капитализирана вредност на остварените приходи, готовински текови или заштеди, кои се постигнати или хипотетички остварливи од страна на оној пазарен учесник кој го поседува средството.

Член 25

Методите на капитализација на приходите се тесно поврзани со идните или проектираните финансиски информации (ПФИ), кои произлегуваат од предвидување на:

- обртот;
- бруто добивката, оперативната добивка и нето добивката;
- добивките пред и по оданочување;
- должината на преостанат корисен век на средството и
- готовинските текови пред и по пресметката на каматата и/или данокот.

Член 26

Основни методи на процена на информатички средства засновани на капитализација на приходите се:

- метода на ослободување од надомест за плаќање за користење на авторски права (набавка и одржување) на лиценциран софтвер
- метода на премиум добивка или позната како метода на инкрементални приходи и
- метода на екстра заработувачка

Секоја од овие методи утврдени во став 1 на овој член вклучува капитализација на предвидените готовински текови, користејќи ги техниката на дисконтирани готовински текови или пак со користење на коефициент на капитализација, во случаите кога проектиите на готовинските текови се константни, во периодот кој се анализира.

III.2.1. Техника на дисконтирање на готовинските текови

Член 27

Техниката на дисконтирање на идните готовинските текови (ДГТ) и нивно сведување на сегашни вредности се врши на следниов начин:

Прво, се пресметува сегашната вредност на тековите на приходите (користите) остварени од користење на информатичко средство по следнава формула

$$PV_0 = \sum_{i=1}^n \frac{C_i}{(1+r)^i}$$

Каде:

PV_0 - сегашна вредност на идни парични текови за време t

C - очекувани парични текови за временски период t

r - барана стапка на принос (дисконтен фактор)

n - број на години (период за кој се прават проекциите)

Второ, се пресметува нето сегашната вредност како разлика меѓу сегашната вредност на идните готовински текови и иницијалните трошоци на инвестицијата.

Член 28

Како алтернатива на техниката на дисконтирани готовински текови, во поедноставни случаи може да се користи и техниката на капитализирање на идните готовински текови и/или приходи користејќи го коефициентот на капитализација.

$$\text{Коефициент на капитализација} = \frac{\text{Очекувани просечни готовински текови од една година}}{\text{Дисконтна стапка}}$$

III.2.2. Метода на ослободување од надомест за набавка и одржување на лиценциран (сертифициран) софтвер

Член 29

Методата на ослободување од плаќање на надоместоци (во вид на рати или еднократна надомест) се применува при процената на вредноста на информатичкото средство создадено за специфични потреби (tailored made software).

Методата се применува со капитализирање на хипотетичките плаќања (ратите за купување на софтверот плус одржување на истиот или еднократниот надомест) што би настанале доколку софтверот, наместо произведен по потреба, се набави како лиценциран од трета страна.

Методата од став 1 на овој член ги вклучува проценетите, хипотетички надоместоци за лиценци (авторски права) и одржување што би се заштедиле, односно што би настанале за време на животниот век на средството. Хипотетичките плаќања за надомест на авторските права за лиценциран софтвер за време на животниот век на средството се капитализираат на тој начин што тие најнапред се прилагодуваат (корегираат) за вредноста на данокот и потоа се дисконтираат на нивната сегашна вредност.

Член 30

Хипотетичките плаќања за надомест за лиценцираниот софтвер, вообичаено се определуваат како процент од обртот кој се очекува да биде направен со користење на дадениот софтвер. Во определени случаи, надоместот за користење на авторски права за лиценциран софтвер може да се определи и со некоја веродостојна произволна сума која би се додала на периодичните суми базирани на обртот или некој друг финансиски параметар.

Член 31

При користење на методата на ослободување од надомест за плаќање на авторски права за користење (набавка и одржување) на лиценциран софтвер се применуваат следниве влезни податоци:

- износот за надомест на авторски права и соодветните финансиски параметри, како што се: процент од обртот, што хипотетички ќе се плаќаат за правата на користење на софтверот, во текот на времетраењето на трансакцијата;
- проекциите за финансиските параметри, како што е обртот на кој ќе се пресметува надоместот во текот на проценетиот животен век на средството;
- износот на кој ќе се обезбеди ослободување од данокот на хипотетичките плаќања за користење на авторските права;
- трошоците за маркетинг и сите останати трошоци кои можат да настанат од одржувањето на лиценцираниот софтвер;
- дисконтната стапка со која ќе се пресмета сегашната вредност на хипотетичките плаќања за користење на правата од лиценцираниот софтвер или
- во поедноставни случаи коефициентот за капитализација кој се користи при константни готовински текови.

Член 32

Издатоците за надомест на авторските права за користењето (набавка и одржување) на лиценциран софтвер можат значително да отстапуваат за навидум слични средства. Од овие причини потребно е внимателно да се разгледаат и проверат сите влезни информации прифатени во пресметката во однос на оперативната добивка што еден типичен оператор ја бара од продажбата генерирана со тој софтвер.

Проценителот обезбедува детално образложение кои информации и претпоставки ги употребил при анализата и да ги евидентира и наведе документите и изворите кои ги користел.

III.2.3. Метода на премиум добивка или метода на дополнителни (инкрементални) приходи

Член 33

Методата на дополнителни (инкрементални) приходи се состои од споредба на предвидената добивка или готовински текови кои би биле заработени од бизнисот кој се одвива со користење на определено информатичко средство со оние кои би се обезбедиле од бизнисот без нивно користење.

Дополнителните (инкрементални) добивки се пресметуваат како разлика меѓу две различни состојби (со и без користење на определени информатички средства). Добиените периодични износи на добивка или готовина се капитализираат со користење на соодветен дисконтен фактор или соодветен коефициент за капитализација на вредноста.

Член 34

За примена на методата на премиум добивка се користат сите или некои од следниве влезни податоци за процена:

- предвидени периодични добивки, трошоци на заштеда или готовина кои се очекува да бидат остварени користејќи определени информатички средства;
- предвидени периодични добивки, трошоци на заштеда или готовина кои се очекува да бидат остварени без користење на определени информатички средства;
- соодветен коефициент за капитализација или дисконтна стапка за капитализирање на предвидените периодични добивки или готовина.

Методата на премиум добивка може да се користи за процена на информатички средства чие користење ќе заштеди трошоци и за оние чија употреба ќе генерира дополнителна добивка.

III.2.4. Метода на екстра заработувачка

Член 35

Методата на екстра заработувачка, слично како и методата на премиум добивка има ограничена примена, бидејќи се применува само доколку прецизно може да се разграничи готовинскиот тек генериран од определено информатичко средство.

Суштината на методата на екстра заработувачка е определувањето на вредноста на информатичките средства како сегашна вредност добиена од готовинските текови од кои е претходно издвоена пропорцијата на готовина која произлегува од користење на другите средства.

Член 36

Методата на екстра заработувачка вклучува проекција на готовински текови кои се очекуваат да произлезат од бизнисот или бизнисите кои го користат информатичкото средство. Од овие вкупни проекции на готовинските текови се одземаат и разграничуваат оние готовински текови кои произлегуваат од останатите категории на материјални и нематеријални средства, финансиски средства и други средства, а кои не се информатичкото средство кое е предмет на процената.

Проектираните готовински текови се сведуваат на нивната капитална вредност со примена на техниките на сегашна вредност и соодветни дисконтни стапки или во поедноставни случаи (при константни приноси) само со користење на фактор за капитализација.

Член 37

Податоци и информации кои се користат за примена на методата на екстра заработувачка се следниве:

- проектираните готовински текови од бизнисите на кои информатичкото средство им носи приходи (екстра готовина) – што претпоставува алоцирање на приходите и трошоците на најмалиот бизнис или група на бизниси на даден ентитет во кои се вклучени приходи кои можат да произлезат од користење на информатичкото средство, предмет на процена;
- трошоците на информатичкото средство кое носи дополнителна заработувачка во однос на другите средства кои не се проценуваат (вклучувајќи ги и другите информатички средства);
- соодветната дисконтна стапка или вредносен коефициент за капитализација со цел да се сведе готовината генерирана од конкретно информатичкото средство, чија вредност се утврдува на нивната капитална вредност.

Вообичаено е вредноста на информатичките средства да се определува со помош на оваа метода кога тие заедно во група и во комбинација со други средства создаваат дополнителна готовина и за кои останатите методи на процена се несоодветни.

Член 38

Методата на екстра заработувачка се користи и при процена на вредноста на истражувањата и развојот. За овие средства е тешко да се определи процена со други методи, и тешко веројатно е дека ќе се најде иста или слична пазарна трансакција за да се користи методата на пазарно споредливи цени.

III. 3. Метод на трошоци на замена

Член 39

Методот на трошоци на замена се состои во определување на вредноста на информатичките средства, преку пресметка на трошоците за замена на средството со друго средство со слични или идентични капацитети.

Средството кое се проценува според методот на трошоци на замена ќе биде помалку атрактивно од модерен и современ еквививалент, поради годините на старост или амортизираност. Од овие причини се прават корекции за степенот на амортизираност.

Факторите кои влијаат на одредените средства се утврдени во членовите 6, 7, 9, 10, 11, 13 и 14 од оваа методологија

Член 40

Методот на трошоци на замена се користи претежно за готов, интерно креиран софтвер кој нема јасно нагласени ефекти на приходите или пак јасно издиференцирани економски придобивки.

Член 41

За примена на Методот на трошоци на замена потребно е да се направат следниве чекори:

- да се идентификува пазарна цена за средството што се заменува или
- да се определат трошоците за развој и креирање на слично средство.

Член 42

Методот на трошоци на замена се применува за процена на следниве видови информатички средства и човечки ресурси со соодветни капацитети и знаења:

- Софтвер, каде е потребно да се идентификува цена за ист или сличен софтвер на пазарот;
- Апликативен информациски систем, во сличаите каде е можно да се идентификува цена за ист или сличен систем на пазарот; Web локации, каде е можно да се проценат трошоците за креирање на интернет страни;
- Човечки ресурси, поточно за процена на придобивките за субјектот, преку определување на трошоците за градење, развој и усовршување на работната сила.

Методот на трошоци на замена не е погоден за примена во случаи кога се работи за информатичко средство за кое не постои споредлив еквивалент за кој може да се обезбеди пазарна цена од причина што тие можат да имаат вредност што е значително поголема или помала од трошоците за нивниот развој.

Член 43

Потребните податоци и информации за примена на Методата на трошоци на замена ги вклучуваат некои од следниве фактори:

- трошокот за развој или купување на идентично средство со еднакви капацитети и перформанси;
- трошокот за развој или купување на слично средство со еднакви капацитети и перформанси;
- во случај на развој или купување на слично средство со еднакви капацитети и перформанси, потребно е да се направат корекции, односно прилагодување во вредноста за износот на соодветната амортизација;
- разлика во цените меѓу новото, исто или слично средство (еквивалент) и вредноста на средството што го сакаме да го замениме, а проценетата вредност е онаа што се постигнува во актот на трансакцијата.

IV. Потребни податоци и информации за процената

Член 44

Методите кои се користат за процената имаат потреба од бројни информации за да можат соодветно да се применат.

Информациите од став 1 на овој член вклучуваат;

1. Проектирани финансиски информации;
2. Цени од споредливи трансакции на исти или слични информатички средства;
3. Надомест за лиценциран софтвер;
4. Премиум добивка;
5. Ефекти од други средства што влијаат на готовинскиот тек;
6. Дисконтна стапка;
7. Коефициент на процена и
8. Трошок за замена.

За потребите на процената можат да бидат потребни и користени и други информации. Тие треба да се идентификуваат, да се наведе изворот од каде се добиени и соодветно да се објаснат.

Проектирани финансиски информации

Член 45

Сите методи за процена на вредноста во рамките на пристапот на капитализација на добивката имаат потреба од проектирани финансиски информации (ПФИ) за иднината за некои од нивните влезни информации.

Капитализацијата на тековите на добивките се базира на следните финансиски параметри: вкупен приход, оперативна добивка, нето добивка, готовински текови и слично.

Во определени случаи ПФИ можат да се бараат и кога се применува пристап на директна пазарна споредба, особено кога се користи техника на коефициенти на процена, бидејќи коефициентите можат да се применат и на ПФИ, а не само на историските финансиски параметри.

Член 46

ПФИ треба да се оценуваат за следните фактори:

- Оцена на приходот преку оцена на можноста на самото средство да генерира приход, но и преку оцена на проектираното учество на пазарот;
- Маргините на добивка кои се определуваат како распон историските маргини на добивката и проектираните маргини на добивка кои треба прецизно да се објаснат;
- Данок на добивка;
- Потреба од работен капитал и претпоставките на кои таа потреба е оценета;
- Потреба од капитални издатоци за односното средство и
- Очекувања за растот во економијата и во дејноста во кое функционира средството, со цел да се обезбеди чувство на реализам за оценките на проценителот.

Член 47

Сите претпоставки за влезните информации врз основа на коишто се проектираат финансиските извештаи треба да се документираат во извештајот за процена, заедно со наведување на изворот од каде се користени.

Кога се обединуваат ПФИ од различни извори, тие треба да се оценат од аспект на споредбеност, постојаност и логичност, како и дали се соодветни за конкретната намена.

Кога се прави процена, на база на пристапот на директна пазарна споредба, се споредуваат информации од податоци кои се добиени од пазарот и се прави напор да им се подобри нивната точност и применливост.

Во случаите кога е потребно да се вршат споредби со пазарни информации, особено со коефициенти на процената, треба да се врши прилагодување и за другите специфични показатели, како што се стапките на раст, даночните стапки, работниот капитал, капиталната опременост, особено ако станува збор за средства во средини кои се разликуваат од некој од тие аспекти и ако тоа има влијание на финансискиот индикатор кој се користи како основа за мултиплицирање при процената.

Член 48

Други фактори кои можат да влијаат на информациите за ПФИ можат да бидат економските и политичките услови за тоа како ќе се развива земјата, како и владините политики.

Член 49

Периодот за кој се прави проекцијата треба да се усогласи со очекуваниот животен век на информатичкото средство што се проценува. Ако се смета дека средството е со бесконечен животен век се применува принципот на процена при бесконечност терминска вредност. При процената на формулата за бесконечност треба да се има предвид стапката на пораст на готовинскиот тек која се очекува од средството и претпоставките за порастот треба да се образложат.

Информатичките средства кои имаат кус животен век, не се проценуваат по принципот на бесконечност или истиот го користат во ретки случаи.

Бесконечната вредност се пресметува по следнава формула:

$$\text{Терминска вредност} = \frac{\text{Проекција на готовинскиот тек во последната година} * (1 + \text{долгорочна стапка на пораст})}{(\text{дисконтна стапка} - \text{долгорочна стапка на пораст})}$$

Во случаите кога се користи ПФИ за да се процени вредноста на информатичкото средство, треба да се подготви анализа на чувствителност со цел да се оцени влијанието на можните варијации во појдовните претпоставки.

Елементите, на коишто ПФИ се најчувствителни треба да се ревидираат, со цел да се обезбеди дека претпоставките за нив се конзистентни, доверливи и логични.

Цени од споредливи трансакции на исти или слични информатички средства

Член 50

Во случаи кога постои активен пазар за определено информатичко средство, пазарната цена е единствената влезна информација што е потребна и нема потреба од прилагодувања.

Во случаите на информатички средства кои се меѓусебно хетерогени по природа, примената на информациите од активниот пазар кои можат да се вклучат само за слични средства ограничена.

Член 51

Информациите добиени при директната пазарна споредба треба да се проверуваат и прилагодуваат со цел:

- Да се одреди според кои карактеристики се разликува средството од споредбената пазарна трансакција од она кое се проценува;
- Да се одреди дали постоеле некои специфични фактори кои можат да имаат влијание на средството од споредбената пазарна трансакција или на средството кое се проценува во случај на принудна продажба, продажба при поврзани страни или трансакција како дел од реструктурирање на групацијата сопственик и
- Да се утврдат разликите во пазарите меѓу средството од споредбената пазарна трансакција и средството кое се проценува, како и разлики во времето (и условите на пазарот) кога се случило трансакцијата и тековното време.

Сите специфики во анализата треба да бидат образложени, заедно со причините за изборот на определени аргументи во натамошната анализа и во процената.

Надомест за лиценциран софтвер

Член 52

Врз основа на Методата за ослободување од надомест за лиценциран софтвер, основна информација којашто треба да се обезбеди е хипотетичкиот надомест што би требало да се плаќа за информатичкото средство (најчесто софтвер) во текот на неговиот животен век. Висината на надоместот може да се обезбеди ако постои пазар за користење на исто или слично информатичко средство.

Добиената информација за надоместот треба да се прилагоди на евентуалните разлики во функционалноста (или некои други карактеристики) на информатичкото средство што се проценува во споредба со информациското средство за коешто постојат податоци за надомест за користење.

Член 53

Факторите што влијаат на процената се следниве информации :

- Дали изнајмувањето се случило на сосема слободен пазар или се случило меѓу поврзани страни,
- Дали постојат услови на ексклузивност,
- Дали некоја од страните има одговорност да покрие некои трошоци,
- Кога е почетокот на лиценцирањето и периодот на траењето на договорот и
- Дали има други разлики, како што се: пазарната позиција на некој од страните во договорот, географското покривање на даденото право, некои други дополнителни права, обврски или необезбедени права, дали станува збор за трансакции на изнајмување на бизнис кон бизнис (B2B) или бизнис кон потрошувач (B2C), дали станува збор за покомплицирано или во некои други карактеристики различно средство.

Информациите од ставот 1 на овој член влијаат врз цената и соодветно треба да се прилагоди влезната информација за односната процена.

Член 54

Кога се врши процена согласно Методата за ослободување од надомест за лиценциран софтвер, треба да се пресметаат и ефектите од одржувањето и поддршката на информатичкото средство и даночните ефекти.

Премиум добивка

Член 55

Основниот влез во методата на процена со премиум добивка е проекцијата на премиум добивката, што е вид на проекција на ПФИ. Проекцијата на готовинските текови кои можат да се обезбедат со и без примена на информатичкото средство се согледува од аспект на:

- Активностите на ентитетот којшто го поседува информатичкото средство;
- Други ентитети кои користат исти или слични информатички средства и за коишто постојат јавно достапни информации;
- Сопствени бази на податоци на проценителот и
- Други истражувања.

Доколку таквите податоци за различните готовински текови со или без информатичкото средство се добиени од самиот ентитет кој го поседува информатичкото средство, тие се проверуваат со слични или споредливи пазарни информации и потоа тие се прилагодат на соодветното информатичко средство или на условите во кои тоа функционира.

При проекциите на готовинските текови со и без информатичкото средство, треба да се има предвид да не се преценат или потценат ефектите на односното средство. Исто така, треба да се земе предвид и да не се занемарат ефектите на потребната инвестиција во средството, како на почетокот за набавката на средството, исто така и на трошоците за негово одржување.

Член 56

Кога се применува Методата на екстра добивки се користат следниве влезни информации:

- Проекција на готовинските текови што се добиваат од бизнисот на кого соодветното информатичко средство му додава вредност, на тој начин што се алоцираат и приходи и трошоци на најмалиот бизнис или група на средства на ентитетот што може да се идентификува како генератор на приходот кој произлегува од информатичкото средство;
- Придонесот на готовинските средства од сите други средства во бизнисот, вклучително и другите информатички средства кои не се проценуваат;
- Соодветна дисконтна стапка или коефициент за капитализација на проектираните добивки или готовински текови кои се однесуваат на соодветното информатичко средство.

Дисконтни стапки

Член 57

Во случаите на примена на некоја од методите на пристапот на капитализација на добивката, потребно е проектираните износи од одделните периоди да се намалат за ризикот и за временската димензија на парите или со примена на коефициент за капитализација на соодветниот фиксен финансиски параметар. Капитализацијата на фиксниот износ може да се набљудува како поедноставена изведба на методата на дисконтиран готовински тек (ДГТ).

Член 58

Проектираните финансиски параметри за идните периоди се разликуваат, односно, не растат по некоја константна стапка во споредба со претходните периоди, се дисконтираат со употреба на соодветна дисконтна стапка.

Во случај кога за процената се применува ДГТ, а се претпоставува дека финансиските параметри растат со константна стапка, вредноста може да се проектира со примена само на коефициент на капитализација.

Дисконтната стапка ја одразува временската димензија на парите и ризикот кој е поврзан со информатичкото средство кое се проценува. Таа се одредува преку ППТК -пондериран просечен трошок на капиталот (WACC - Weighted Average Cost of Capital).

Доколку постојат информации, се прави логична проверка на ППТК со вообичаените трошоци на пазарот на капитал.

Очекуваниот ризик се изразува или во дисконтната стапка или во готовинските текови, а не во двата елементи на проекцијата, за да не дојде до двојно проценување на ризикот, или пак тој воопшто да не се вклучи.

Член 59

Дисконтната стапка по која се врши дисконтирање на идните парични текови претставува просечна пондерирана цена на долгот и капиталот и се пресметува според следнава формулата

WACC по оданочување = $r_e \times E/V + r_d \times D/V (1-t_c)$ каде што,
 r_e е цената на капиталот и го претставува повратот од инвестицијата кој се бара од страна на сопствениците на средството;
 r_d е цената на долгот, и го претставува повратот кој се бара од страна на финансиерите на долгот;
 E е пазарната вредност на капиталот;
 D е пазарната вредност на долгот, т.е. финансиски позајмици подложни на камата;
 V е пазарната вредност на претпријатието ($D+E$) и
 t е соодветната даночна стапка.

Цената на капиталот е составена од следниве компоненти:

$R_e = R_f + \beta \times ERP + CRP + SRP$ каде што

R_f - (Risk free rate) - Реална стапка на принос на безризични вложувања

β - бета коефициент, мерка до кој степен повратот на акциите на претпријатието варираат со повратот на пазарот како целина; (сензитивност на цена на акциите на пазарни ризици) и

ERP - премија за ризик на пазарот на капиталот која се бара за инвестирање на пазарот на капитал споредена со инвестирање во средства ослободени од ризик, (Повраток кој се очекува да го добијат инвеститорите за екстра ризиците на вложувањата) (Enterprise Risk Premium)

CRP - Премија за ризик на земјата (Country Risk Premium)

SRP - Премија за ризик според големина на претпријатието (Size Risk Premium).

Коефициенти на капитализација

Член 60

Кога финансиските параметри од употребата на определено средство растат со константна стапка, во таков случај вредноста може да се проектира со примена на коефициент на капитализација.

Коефициентот на капитализација се применува со употреба на:

- Специфични коефициенти за процена за слични средства на пазарот, како цена / заработувачка, што е информација ретко присутна на пазарот за одделни средства, или
- Со прилагодување на дисконтната стапка ако за тоа има потреба.

Споредбените трансакции можат да дадат директни податоци за цената или можат да се анализираат преку коефициентите на процена. Резултатот од оваа анализа покажува дали средството проценето согласно мултиплицирањето на определениот фактор покажува поголема или помала цена од хипотетичката трансакција која го вклучува соодветното средство.

Доколку се појави голема разлика меѓу вредноста добиена во обичната директна пазарна споредба и вредноста добиена со примена на некои коефициенти на процена тогаш се применуваат и други методи на процена за да се согледаат некои скриени вредности, синергии, или можеби непогодности во комбинацијата со останатите средства на друштвото сопственик на информатичкото средство.

Трошок за замена

Член 61

За примена на трошочниот пристап потребно е да се земаат предвид:

- Разликите на средството што се проценува во споредба со средството што се зема како мерило за средство за замена;
- Датумот на којшто се врши процена на трошоците на замена споредено со датата на процена на средството.

Сите прилагодувања направени при примена на методот на трошоци на замена кои се направени врз основа на некои истражувања или на други причини, треба да се објаснат и документираат.

V. Избор на методи за процена

Член 62

Освен во случаите кога на датумот на процената можат да се идентификуваат исти еквиваленти (средства) на пазарот, во сите останати случаи неопходно е да се изврши соодветен избор на методологија (една или повеќе методи) кои ќе се земаат предвид при вреднување на информатичките средства.

При изборот на методата/методите треба да се има предвид нивната соодветност и сигурност, но и крутоста на потребните влезни податоци на кои базира примената на соодветните методи.

Изборот на методата на процена, односно образложение за примена на определена метода / методи на процена мора да се елаборира во Извештајот за процена.

Од примарната метода на процена може да се изведе и примени секундарна метода на процена, но само доколку со примарната метода можат да се извлечат влезни податоци за примена на секундарната метода. Ваквиот пристап во процената е наречен „реверзибилен инженеринг“.

Член 63

Во услови на отсуство на активен пазар за идентично информатичко средство, тоа се проценува со примарно користење на приходните методи кои базираат на капитализирање на очекуваните приходи од примена на соодветното информатичко средство.

Со оглед на тоа што приходните методи се базираат на примена на влезни информации кои се во извесна мерка субјективни, потребно е секогаш да се врши вкрстена проверка на резултатите добиени со овие методи.

При високо сензитивни влезни информации кои имаат значително влијание врз проценетата вредност, се препорачува вкрстена анализа на приходните методи или меѓу приходните и трошочната метода. Доколку постои пазарна вредност за еквивалентно средство (цената што може да се утврди во пазарни трансакции за исто или слично средство, во моментот на процената), тогаш тоа ќе претставува примарна основа за вреднување и/или споредба со вредностите добиени со останатите методи.

Член 64

Примената на соодветна метода/методи на процена на соодветно информатичко средство се одвива по следниов редослед:

Прво, се врши споредба со друга пазарна трансакција на исто или слично средство истргувано на пазарот.

Второ, доколку не постои можност за примена на пазарниот пристап се применува приходна или трошочна метода како примарна, а нивната се образложува од аспект на релевантноста, достапноста и сигурноста на користените податоци и

Трето, доколку е можно, добиените резултати со примена на примарната метода на процена се вкрстуваат со резултатите добиени од друга (секундарна) метода на процена и на тој начин се проверува оправданоста и точноста на добиените вредности.

VI. Извештај за процена на информатичката технологија

Член 65

Извештајот за процена на информатичката технологија, се прави за да се образложат на трети лица сите информации потребни за соодветно разбирање на процената.

Извештајот за процена треба да биде јасен и недвосмислен, сеопфатен, споредлив и веродостоен.

Извештајот за процена треба да содржи јасни и прецизни описи на обемот на задачата, целта и планираната намена, јасно образложение за избраната вредност, приложување на сите претпоставки на кои базира примената на методите како и ограничувачките фактори на примена на методите на процена што непосредно влијае на вредноста.

Извештајот се изготвува во писмена и во електронска форма.

Член 66

Извештајот за процена на информатичкото средство треба да ги вклучува образложенијата за разликите во вредноста постигнати со примена на примарната метода и секундарните методи на процена или да направи вкрстена проверка која ќе содржи податоци за: видот на расположливите податоци (влезни), нивната расположливост и достапност, оценка за релевантноста и веродостојноста на податоците и оценка за примената на определена метода.

Објаснувањето дадено во извештајот од ставот 1 на овој член, треба да ги нагласи влезните информации со најголема и со најмала релевантност, а оттаму и релативната веродостојност и точност на резултатите добиени со примена на различните методи на процена.

Член 67

Извештајот за процена на информатичка опрема ги содржи следниве информации:

а) Име и презиме на проценителот и потврда (лиценца) за неговата компетентност.

Проценувачот може да биде физичко или правно лице. Доколку во процената е користена помош од други релевантни лица, друга експертиза и сл., зависно од обемот и сложеноста на задачата, тогаш тоа посебно се образложува од аспект на обемот и природата на таквиот ангажман.

б) Назив на клиентот (нарачател на процената), како и евентуални други корисници;

в) Цел на процената;

г) Идентификација на информатичкото средство - предмет на процена.

Доколку информатичкото средство – предмет на процена се користи во комбинација со друго средство, се појаснува дали таквите средства се вклучени или исклучени, со претпоставка дека ќе бидат на располагање ако се вклучуваат или пак исклучени со претпоставка дека нема да бидат на располагање.

д) Основа на утврдување на вредноста .

Основата за утврдување на вредноста претставува извештај за основните претпоставки за процена на вредноста на информатичките средства и зависи од целта на процената.

Основа на вредноста се утврдува во три основни категории:

- Прво, за да се процени вредноста, односно да се утврди цената што ќе се постигне за средството во хипотетичка размена на слободен и отворен пазар или за т.н „пазарна вредност“ ,
- Второ, за да се процени користа што определен ентитет ги ужива од поседување на определено средство, како и специфичната вредност на средството кое е во посед на еден ентитет, но може да нема никаква вредност за другите пазарни учесници, односно за утврдување на инвестициската и специфичната вредност на средството.
- Трето, за да се определи разумна или „фер цена“ која може да биде договорена меѓу две специфични страни за размена на тоа средство. Во овој случај, средството не е неопходно да е пазарно експонирано, туку е сосема доволно цената да ги рефлектира предностите и слабостите од поседување на средството за договорните страни, а не за пазарот земен во целина.

ѓ) Датум на процената.

Во рамки на оваа компонента се разграничува датумот (периодот) на истражување и анализа од датумот на известување.

е) Обем на анализата.

Во овој дел се наведува целокупната документација која е на располагање и која се користела за спроведување на анализите, пресметките, истражувањата, евентуални истражувања со користење на прашалници, како и сите ограничувања со кои се соочува проценителот во текот на процената.

ж) Извори на информации

Изворите на информации содржат податоци за природата и изворите на секоја информација поврзана со процесот на процена, независно од тоа дали се располага со соодветна верификација на таквите информации.

з) Претпоставки на кои базира процената

и) Ограничувања за објавување

Доколку е неопходно или пожелно да се ограничи користењето на процената и на податоци поврзани со неа, тоа јасно се наведува.

ј) Изјава на проценителот дека процената е извршена според законски усвоената методологија и дека истата е направена професионално и непристрасно.

к) Избор на методи на процена со образложение за применетиот методолошки пристап

л) Проценета вредност и валута во која се врши процената и

љ) Изјава на нарачателот на процената или давателот на информации дека дадените податоци и информации се точни и веродостојни и одговараат на фактичката состојба.

Член 68

Податоците и информациите за претпријатието, користени за потребите на проценката, проценувачот ги чува како деловна тајна.

Член 69

Извештајот за процена се составува во три еднообразни оригинални примероци од кои два за нарачателот и еден за изготвувачот на проценката.

VII. Завршни одредби

Член 70

Оваа методологија влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен Весник на Република Македонија“.

Бр.И- 10-4887/1

16. 12 . 2011

Скопје

Министер

М-р Иво Ивановски